

PRITARTA
Šiaulių rajono savivaldybės tarybos
2015 m. liepos 9 d. sprendimu Nr. TSP-213

ŠIAULIŲ R. VOVERIŠKIŲ MOKYKLOS

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

„MAŽIEJI ŽINGSNELIAI“

TURINYS

I.	Bendrosios nuostatos	3
	1. Duomenys apie įstaigą	3
	2. Vaikai ir jų poreikiai	3
	3. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas	3
	4. Švietimo teikėjo savitumas	4
	5. Tėvų (globėjų, rūpintojų) ir vietos bendruomenės poreikiai	5
	6. Ugdymo programos ir strateginių dokumentų sąsajos	5
II.	Ikimokyklinio ugdymo principai	6
III.	Tikslai ir uždaviniai	6
IV.	Ugdymo(si) formos, būdai, metodai ir priemonės	7
V.	Vaiko ugdymo(si) pasiekimų sritys.....	9
VI.	Vaikų ugdymo(si) pasiekimai ir jų vertinimas	27
VII.	Specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikų pasiekimų vertinimas.....	28
VIII.	Literatūra ir informaciniai šaltiniai	28

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Duomenys apie įstaigą

Švietimo teikėjas yra Šiaulių r. Voveriškių mokykla (toliau–mokykla). Mokykla įregistruota Juridinių asmenų registre, kodas – 190077435. Mokykla yra savivaldybės biudžetinė įstaiga. Mokyklos savininkas – Šiaulių rajono savivaldybė. Mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija – Šiaulių rajono savivaldybės taryba.

Mokyklos kontaktai: Ringuvos g. 4, Voveriškių k., Šiaulių kaimiškoji sen., LT-77194 Šiaulių rajonas, Tel.: +370 41 377524, +370 62091225. Faks. +370 41 377524. El. paštas: vmokykla@gmail.com. Internetinė svetainė: <http://www.voveriskiumokykla.lt/>.

Mokykla yra bendrojo ugdymo mokykla.

Mokyklos tipas – pagrindinė mokykla.

Mokyklos pagrindinė paskirtis – bendrojo ugdymo mokykla.

Mokyklos pagrindinė veiklos sritis – švietimas (kodas 85); pagrindinė veiklos rūšis – pagrindinis ugdymas (kodas 85.31.10), kitos švietimo veiklos rūšys – pradinis ugdymas (kodas 85.20), priešmokyklinis ugdymas (kodas 85.10.20), ikimokyklinis ugdymas (kodas 85.10.10), kita veiklos rūšis – švietimui būdingų paslaugų veikla (kodas 85.60).

2. Vaikai ir jų poreikiai.

Ikimokyklinis amžius yra labai svarbus žmogaus tarpsnis, nes šiuo laikotarpiu susiklosto asmenybės pagrindai. Vaikams turi būti keliami pamatuoti reikalavimai, suteikta galimybė ugdytis taip, kad būtų pati didžiausia ugdymo(si) sėkmės galimybė. Suaugusiojo vaidmuo – padėti vaikams nugalėti kliūtis tobulėjimo kelyje.

Šiuolaikinis ugdymas grindžiamas supratimu, kad ugdymas(is) yra konstruktyvi ir aktyvi paties individo veikla, sudarant jam ugdymo(si) sąlygas bei suteikiant paramą. Pripažįstama vaiko nuomonė, jo teisė rinktis, spręsti, tartis. Vaikai ugdomi, remdamiesi sukaupta patirtimi, įgūdžiais bei jiems būdingais pasaulio pažinimo ir mokymosi būdais. Pedagogas privalo parinkti ugdymo metodus, kurie tenkintų individualius vaiko poreikius: fizinio ir emocinio saugumo, sveikatos, judėjimo, žaidimo, bendravimo, bendradarbiavimo, pripažinimo, pažinimo, saviraiškos, savarankiškumo. Ugdant vaiką orientuojamasi į jo kompetencijų plėtotę ir kuo natūralesnį gyvenimą grupėje.

Programoje atsižvelgiama į išskirtinius (gabaus ir talentingo, socialinės atskirties aplinkoje augančio, kalbos ir komunikacijos ar kitus sveikatos sutrikimus turinčio) vaiko poreikius.

3. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas.

Voveriškių mokykloje dirba darni, atsakinga, bendradarbiaujanti ir kūrybinga pedagogų komanda. Visi pedagogai turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, aukštas kvalifikacines kategorijas, yra kompetentingi, jų gebėjimai ir žinios bei kvalifikacija laiduoja kokybišką vaikų ugdymą(si).

Ikimokyklinio ugdymo programą įgyvendina priešmokyklinio ugdymo pedagogas ir muzikos mokytojas. Specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams pagalbą teikia logopedas. Pedagogai geba skirti dėmesį kiekvienam vaikui kaip vertybei, aktyviai ieško naujovių ir jas įgyvendina.

4. Švietimo teikėjo savitumas.

Voveriškių mokykla artimiausioje aplinkoje vienintelė įstaiga, teikianti švietimo paslaugas.

Mokykla savo istoriją skaičiuoja nuo 1920 metų. Nuo 2002 metų pradėtas vykdyti priešmokyklinis ugdymas, kuris teikiamas šešerių metų vaikams. 2011 metais pradėtas vykdyti ikimokyklinis ugdymas, kuris teikiamas vaikui nuo penkerių metų iki jam pradėdamas teikti priešmokyklinis ugdymas.

Mokykloje komplektuojama viena – priešmokyklinio ugdymo (mišrioji) grupė, kurioje ugdomi vaikai nuo 3 iki 7 metų. Grupės veikla organizuojama pagal III modelį: priešmokyklinio amžiaus vaikai ugdomi kartu su ikimokyklinio amžiaus vaikais, diferencijuojant ugdymo(si) turinį ir procesą, pritaikant skirtingo amžiaus vaikams.

Ikimokyklinio ugdymo(si) programa „**Mažieji žingsneliai**“ kurta atsižvelgiant į:

Grupės aplinką: saugią, jaukią, estetišką, žaismingą ir kūrybišką, sukurtą ugdymo(si) turinio įgyvendinimui, atitinkančią šio amžiaus vaiko poreikius ir galimybes.

Mokyklos aplinką: tvarkingą, erdvią, teikiančią daug galimybių vaikų judėjimui, pažintinei veiklai. Patogu organizuoti išvykas pėsčiomis, aplankant aplinkui esančias žymesnes vietas.

Pedagogų kuriamas ir puoselėjamas mokyklos tradicijas: renginius, tautines, religines šventes, pramogas, akcijas, projektus, konkursus, varžybas ir kt.

Artimiausią vaiko aplinką – kaimą, gatvę, namą, kiemą, artimus žmones, draugus, kaimynus, darbus, daiktus, gyvūnus, augalus, gamtos reiškinius, dangaus kūnus ir kt.

Artimiausius kultūrinius ir socialinius objektus: Voveriškių biblioteką, pirminės sveikatos priežiūros centrą, Andrejavo dvarą, Voveriškių – Toliočių kaimo kapinaites ir kt.

Artimiausius pramonės, kaimo turizmo objektus: Litsoftas, Duruva, Grigalių sodyba, Laurušų gėlių šiltnamiai ir kt.

Artimiausią natūralią gamtinę ir geografinę aplinką: prie mokyklos įrengtą kalniuką, mini parkelį, vaikų žaidimų aikštelę, krepšinio, tinklinio aikštes, šalia plytinčias natūralias pievas, Ringuvos upės (didžiausio Ventos upės intako) ištakas Voveriškių bei gretimame Paitaičių kaime, Paitaičių tvenkinį, ten natūraliai sutinkamą augaliją ir gyvūniją, netoliese esantį Šiaulių aplinkelį, geležinkelį ir kt.

Geografinius, istorinius, kultūrinius, socialinius objektus: Voveriškių mokykla yra trijų kilometrų atstumu nuo Šiaulių. Atsižvelgiant į tėvų galimybes, siekiama aplankyti Šiaulių miesto istorinius, kultūrinius, architektūrinius, socialinius objektus – biblioteką, muziejų, dramos ir kino teatrą, dailės galeriją, vaikų pramogų centrą, bažnyčią, priešgaisrinės gelbėjimo tarnybą, policijos komisariatą ir kt.

Žemaitijos etnografinius regiono ypatumus: tarmę, tautodailę, tautosaką, tradicijas, papročius ir kt.

Mokykla geba užtikrinti kokybišką švietimo pagalbos teikimą ikimokyklinio amžiaus vaikams ir šeimoms, stiprinant pozityviąją tėvystę, kuriant sveikatai palankią aplinką.

5. Tėvų (globėjų, rūpintojų) ir vietos bendruomenės poreikiai.

Ikimokyklinio ugdymo plėtojimas kaimo gyvenamosiose vietovėse.

Šiandieninės tėvų nuostatos ir lūkesčiai: tinkama vaiko priežiūra ir maitinimas, vaiko saugumo ir sveikatos užtikrinimas, vaiko bendravimas su bendraamžiais ir suaugusiais, savarankiškumas, vaiko gebėjimų plėtojimas, saviraiškos galimybės ir pan.

Tėvai – svarbiausi vaikų ugdytojai. Jie atsakingi už vaiko gerovę, sveikatą ir kokybišką ugdymą, dalyvauja vaiko ugdyme kaip partneriai. Įstaigos veiklos paskirtis – padėti šeimai, tartis su tėvais dėl jų vaikų ugdymo tikslų, ugdymo(si) rezultatų, turinio, ugdymo(si) proceso organizavimo, atsižvelgti į tėvų lūkesčius ir nuostatas bei individualias vaiko galias ir skirtingą ugdymosi patirtį. Ugdymo įstaigoje pripažįstami ir gerbiami šeimų kultūriniai ir socialiniai skirtumai.

Sėkmingo ikimokyklinio ugdymo ir tėvų poreikių patenkinimo sąlyga – glaudus pedagogo ir vaiko tėvų bendravimas ir bendradarbiavimas.

Bendravimo su šeima formos: tėvų lankymasis grupėje, dalyvavimas ugdymo procese; pagalba ir geranoriška parama formuojant grupės aplinką; bendri tėvų, vaikų ir pedagogo bei mokyklos, vietos bendruomenės renginiai, šventės, koncertai, projektai, akcijos ir kt.; grupės tėvų ir mokyklos bendruomenės susirinkimai; individualūs pokalbiai su vaiko tėvais; rašteliai, žinutės, pokalbiai telefonu, elektroniniu paštu, Skype; susirašinėjimai, dalijimasis nuotraukomis, informacija internetinėje erdvėje (Facebook); tėvų švietimas (konsultacijos, rekomendacijos); anketinės apklausos; vaikų piešinių ir darbėlių parodos ir kt.

6. Ugdymo programos ir strateginių dokumentų sąsajos.

Ikimokyklinio ugdymo(si) programa parengta vadovaujantis Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu, Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu bei pagrindiniais strateginiais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą: Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, Vaiko gerovės politikos koncepcija, Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Mokyklos nuostatais.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Vaikų ugdymas grindžiamas šiais principais:

- Ikimokyklinio ugdymo šerdis yra vaiko gerovė, visuminis ugdymasis, aktyvus, autentiškas, patirtinis jo dalyvavimas ugdymo procese.
- Veiksmingiausiai vaikas ugdosi aplinkoje, kurioje yra saugus, gerbiamas, kurioje pripažįstama jo nuomonė ir tenkinami jo poreikiai. Žaidimas yra svarbiausia vaiko socialinį, emocinį ir pažintinį ugdymąsi skatinanti veikla.
- Vaikai aktyviai mokosi ir pažįsta juos supantį pasaulį praktiškai bandydami, tyrinėdami, kurdami.
- Savo sukauptą patirtį, žinias ir gebėjimus vaikai parodo sirtingais būdais – žaisdami, bendraudami, kalbėdami, tyrinėdami, kurdami, sprenddami kasdienes problemas.
- Vaiko ugdymas yra integralus, jo fizinio, emocinio, socialinio ir pažintinio ugdymosi sritys yra susijusios ir vienodai svarbios.
- Vėliau įgijami vaikų gebėjimai, supratimas ir nuostatos grindžiami anksčiau įgytais gebėjimais, žiniomis, nuostatomis.
- Kiekvieno vaiko ugdymosi tempas yra individualus, todėl vaikų pasiekimai įvairiose srityse skirtingi.
- Ir vaiko raida, ir ugdymasis yra biologinės brandos bei aplinkos, kurią sudaro vaiko fizinis, socialinis ir kultūrinis pasaulis, sąveikos rezultatas.
- Vaiko ugdymasis vyksta daugialypiame, socialiniame ir kultūriniame kontekste (gerovės ar skurdo sąlygomis, vienkalbėje ar daugiakalbėje, miesto ar kaimo aplinkoje) ir yra jo veikiamas.
- Vaiko raida yra skatinama, kai jam keliami ugdymosi iššūkiai yra šiek tiek didesni už jo turimus gebėjimus.

III. TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Tikslas

Atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsniniais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytiis pradmenimis.

Uždaviniai

Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogiška sąveika grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, pasiekti, kad vaikas:

- Plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save;
- Pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.
- Aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime;
- Mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius.

IV. UGDYMO(SI) FORMOS, BŪDAI, METODAI IR PRIEMONĖS

Modeliuodamas ugdymo turinį, pedagogas laisvai renkasi ugdymo formas, metodus ir būdus.

Ikimokykliniame amžiuje pagrindinės ugdymo(si) formos yra įvairi vaikų veikla:

Visos grupės veikla: žaidimai, ryto ratas, pokalbiai, pasakojimai, muzikos ir sportinės valandėlės, popietės, išvykos, pasivaikščiavimai, renginiai, šventės, susitikimai.

Veikla mažose vaikų grupelėse: žaidimai, pokalbiai-diskusijos, grožinės literatūros kūrinėlių skaitymas, inscenizavimai, kūrybiniai-projektiniai darbai, stebėjimai, tyrinėjimai, nesudėtingi eksperimentai, grupinės kalbos ir judesio korekcinės valandėlės.

Individuali vaikų veikla: savarankiška vaiko veikla, individualus bendravimas su pedagogu ir kitais specialistais, žaidimai, praktinė veikla.

Ugdymo(si) būdai:

Žaidimas. Žaidimas išlieka pagrindine vaiko veikla tiek pažinimo, tiek vaiko asmeninių savybių - kompetencijų ugdyme. Žaidžiant greičiau lavėja vaiko kalba, žaidimai skatina jų sensorinę, motorinę, socialinę raidą, ugdo mąstymą, fantaziją, kūrybiškumą, iniciatyvą, savarankiškumą ir pasitikėjimą savimi. Žaidimas vaikui svarbiausia vidinės drausmės, savireguliacijos, susivaldymo priemonė. Žaidimo patirtis padeda lengviau perprasti naujas bendravimo situacijas, pritapti prie kitų, pelnyti pripažinimą. Žaidimas atpalaiduoja vaiką, padeda jam tenkinti individualius ir socialinius poreikius.

Ugdymo(si) skatinimas, sukuriant tinkamą aplinką. Kuriamos patogios erdvės įvairiai vaikų veiklai, parenkamos priemonės, žaislai, skatinantys ugdymą(si), saviraišką, kūrybiškumą, tyrinėjimą. Aplinka keičiama pagal vaikų gebėjimus, sumanymus, poreikius.

Ugdymas pavyzdžiu. Pedagogas veikia vaikų akivaizdoje ir inicijuoja savo pavyzdžiu vaikus savarankiškai tęsti veiklą. Pedagogas veikia drauge su vaikais kaip žaidimo partneris, diskutuoja, savo pavyzdžiu modeliuoja, nukreipia vaikus norima linkme.

Kūrybinė vaiko ir pedagogo sąveika. Pedagogas vaikus įtraukia į veiklą kūrybine idėja, taiko susitarimus, priima drauge sprendimus, palaiko ir padeda išplėtoti vaikų sumanymus, netiesiogiai koordinuoja vaikų veiklą.

Spontaniškas ugdymas. Pedagogas reaguoja į esamą situaciją, pritaria vaikų veiklai, ją gerbia, palaiko, įvairiais kūrybiniais būdais ją išplėtoja, panaudoja ugdymui(si).

Individualizuotas ugdymas. Pedagogas numato individualius pagalbos būdus individualiems vaiko gebėjimams ugdyti, specialiesiems poreikiams tenkinti.

Savaiminis ugdymas. Pedagogas palaiko bet kokią tikslingą vaiko veiklą, keisdamas aplinką, priemonės orientuojantis į vaiko interesus, polinkius.

Ikimokyklinio ugdymo programos turinio įgyvendinimui naudojami metodai:

Vaizdinis metodas (stebėjimas, demonstravimas ir kt.) – nukreiptas į vaizdinių formavimą apie vaikus supančio pasaulio objektus ir reiškinius.

Praktinis metodas (pratimai, žaidimai, eksperimentai, tyrinėjimai, modeliavimas, kūryba, projektai, akcijos, parodos, išvykos ir kt.). Jo pagalba vaikui padedama per veiklą pažinti ir suprasti jį supančią aplinką.

Žodinis metodas (pasakojimas, pokalbis, diskusija, skaitymas ir kt.) suteikia galimybę perduoti informaciją.

Kūrybinis metodas sudaro sąlygas vaikui kelti ir įgyvendinti savo idėjas, ieškoti problemų sprendimo būdų.

Metodai nėra statiški, jie papildomi, atnaujinami, atsižvelgiant į vaikų norus, pedagogo sumanymus, vietas, šeimos rekomendacijas, pedagogų gerą patirtį.

Ugdomojoje veikloje naudojamos priemonės:

- gaublys, žemėlapiai, įvairios enciklopedijos, gyvūnų ir augalų nuotraukos, žmonių buitės, profesijų, bendruomenės gyvenimo vaizdai, atributai, simboliai, kompasas, termometras, puodeliai su padalomis, skaičių kortelės, trafaretai, skaičiuojamieji pagaliukai, metras, liniuotė, kinestetinis smėlis ir kt.;
- įvairūs žaidimai – loto, pasakų, vaikiškų dainelių, liaudies muzikos įrašai, vaikiški žurnalai, savo kūrybos knygelės, vaikiškos enciklopedijos, fotoalbumai, pasakų ir poezijos knygelės, paukščių ir kitų gamtos garsų įrašai, paveikslai;
- įvairūs dažai, pieštukai, flomasteriai, kreidelės, spaudukai, akmenukai, įvairūs siūlai, spalvotas ir baltas popierius, seni laikraščiai, žurnalai, gamtinė medžiaga - rankų darbeliams, teptukai, žirkklės, buitinės antrinės žaliavos, plastilinas, modelinas, putplastis, įvairios pirštinių lėlės, kaukės, rekvizitai, barškučiai, muzikos instrumentai, savos gamybos instrumentai;
- sienelės (lauke), čiužiniai, dideli ir maži kamuoliai, raketės, šokdynės, lankai ir kitas sportinis inventorių;
- mozaikos, dėlionės, žaidimai su kauliukais, šaškės, domino, loto, techniniai žaidimai, medinė, plastmasinė statybinė medžiaga, konstruktoriai, lėlės, mašinytės ir kiti žaislai.
- naujos technologijos: kompiuteriai, fotoaparatai, interaktyviosios lentos, skaitmeninės knygos, šviesos stalai ir kt.

V. VAIKO UGDYMO(SI) PASIEKIMŲ SRITYS

EIL. NR.	VAIKO UGDYMO(SI) PASIEKIMŲ SRITIS	ŽINGSNIAI	VAIKO VEIKLA
1.	Kasdienio gyvenimo įgūdžiai	1 žingsnis	Žaidimo pagalba susipažįsta su higienos reikmenimis: muilu, rankšluosčiu, nosine ir šukomis. Atlieka veiksmus su higienos priemonėmis, vėliau juos naudoja žaisdami. Žaidžia su kaladėlėmis. Juda, laipioja (užlipa, nulipa). Varto knygeles, stebi aplinką. Geria iš puodelio.
		2 žingsnis	Klausosi pasakojimų, skaitomų kūrinių apie švarą, dienos ritmą, saugų elgesį namuose, gamtoje. Žaidimų metu įtvirtinami savarankiškumo įgūdžiai: maitina lėles, jas rengia, guldo, veda pasivaikščioti, bando tvarkingai sudėti drabužėlius. Dengia stalą, imituoja maitinimosi judesius, elgesį prie stalo, bendrauja su šalia esančiais.
		3 žingsnis	Stalo žaidimų, knygelėlių, plakatų, kortelių pagalba susipažįsta su vaisiais, daržovėmis, sveiku maistu, turimas žinias įtvirtina žaisdami. Klausydamiesi pasakojimų, skaitomų istorijų sužino apie daiktus, kurie yra pavojingi vaikų sveikatai ir saugumui, kas atsitinka, kai vaikai su jais žaidžia.
		4 žingsnis	Savarankiškai plaunasi rankas, naudojami muilu, valosi dantis, šluostosi rankas, naudojami stalo įrankiais. Naudojami asmeniniais higienos reikmenimis (šukomis, burnos skalavimo stiklinaitėmis, vienkartinėmis nosinaitėmis ir kt.). Susipažįsta su sveikos mitybos reikalavimais, aiškinasi mitybos piramidės sudėtį.
		5 žingsnis	Saugiai ir atsargiai juda. Paragintas susitvarko žaidimo ir veiklos vietą. Savarankiškai nusirengia ir apsirengia, apsiauna batus. Kasdienio maitinimosi metu, naudodamiesi stalo įrankiais, įgyja praktinių gebėjimų teisingai jais naudotis.
		6 žingsnis	Valgo tvarkingai. Laikosi grupės taisyklių. Savarankiškai tvarkosi žaislus ar veiklos vietą. Stengiasi taisyklingai stovėti, sėdėti, vaikščioti.
		7 žingsnis	Įvardina sveikų ir nesveikų produktų pavadinimus. Laikosi nustatytų elgesio taisyklių. Dalyvauja saugaus eismo, sveikatos saugojimo programose, projektinėje veikloje.

2.	Fizinis aktyvumas	1 žingsnis	Lipa ir nulipa pristatomu žingsniu laiptais, eina virve, gimnastikos suoleliu. Perima daiktą iš vienos rankos į kitą. Bando gaudyti kamuolį.
2 žingsnis		Eina pirmyn, atgal, į šoną. Savarankiškai atsitupia ir atsistoja. Lenda per kliūtis, spiria, meta, ridena kamuolį.	
3 žingsnis		Stovi ant vienos kojos (kelias sekundes). Apeina arba peržengia kliūtis. Peršoka liniją, nušoka nuo laiptelio. Atsispirdamas abiem kojom pašoka nuo žemės.	
4 žingsnis		Lipdo gniūžtes, mėto. Taisyklingai laiko pieštuką. Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį ir meta atgal. Vaikšto gimnastikos suoleliu. Mojuoja rankomis, kelia aukštai kojas.	
5 žingsnis		Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitinius ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, juda vingiais, šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, šokinėja ant vienos kojos. Veria ant virvelės: sagas, didesnius karoliukus, mėto kamuolį iš įvairių padėčių. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.	
6 žingsnis		Bėga ilgesnius atstumus, eina ratu, iš rato sueina į linijas, iš linijų sueina į ratą. vaikšto atbulomis, šonu. važiuoja dviračiu. Rankos ir pirštų judesiais viską atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Žaidžia judriuosius žaidimus.	
7 žingsnis		Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas, šalia draugo. Bėga derindamas du ar daugiau judesių: bėga ir varo kamuolį, bėgdamas mojuoja rankomis arba kaspinais. Meta ir kartais pataiko į taikinį.	
3.	Emocijų suvokimas ir raiška	1 žingsnis	Pripranta prie ritualų ir jų laikosi, žaisdamas bendrauja, išreiškia savo jausmus ir norus, kalba apie jausmus. Išdarinėja grimasas žvelgdamas į veidrodį.
2 žingsnis		Išreiškia savo nuotaiką emocijomis. parodo nepasitenkinimą, liūdesį, džiaugsmą. Apibūdina draugo emocijas: piktas, liūdnas, linksmas.	
3 žingsnis		Vartoja emocijų žodžius: piktas, liūdnas ir t.t. Pastebi kitų žmonių emocijas. Atsisveikina ir pasisveikina su šeimos nariais. Sako ačiū, prašau, viso gero. Atkartoja suaugusiųjų veiksmus žaidime. Bendraudamas su draugais mokosi suprasti draugo ketinimus ir iškilusias problemas.	
4 žingsnis		Tyrinėja savo ir kitų nuotaikas, aiškinasi veido mimikas. Įvardina, kas stiprina ir kas silpnina draugystę. Paprašo, atsiprašo. Pradedą suprasti, kad draugas ir jo emocijos gali skirtis.	
5 žingsnis		Pasako savo jausmus kilusius iš tam tikros situacijos. Kalbasi su draugais apie savo ar draugo kilusius jausmus (kodėl pyksta, kodėl verkia). Klausosi kūrinėlių apie jausmus ir nuotaikas, svarsto iš ko galima suprasti, kad kitam linksmas, liūdnas.	
6 žingsnis		Užbaigia frazes, man patinka, man gera, aš linksmas. Gamina veidukus su nuotaikų simboliais. Kalba apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, padrąsina, paguodžia draugą.	
7 žingsnis		Atpažįsta ir įvardija ne tik savo jausmus, bet ir nuotaikas. Atlieka mimikos pratimus. Paguodžia ir užjaučia draugą. Domisi savo ir kitų emocijomis.	

4.	Savireguliacija ir savikontrolė	1 žingsnis	Pripranta prie režimo ir jo laikosi.
		2 žingsnis	Domisi patrauklia veikla, gerai jaučiasi grupės aplinkoje. Valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į suaugusiojo balso intonaciją, veido išraišką.
		3 žingsnis	Atsisako bendros veiklos, jeigu jam nepatinka. Išbando konflikto sprendimo būdus, rėkdamas, meluodamas, neduodamas žaislo, prieštaraudamas. Žaisdamas kalbasi su savimi. Kontroliuoja savo elgesį.
		4 žingsnis	Kuria, aptaria grupės elgesio taisykles. Žaisdamas, bendraudamas mokosi elementarių savikontrolės įgūdžių. Klausosi kūrinėlių, diskutuodami apie vaikų ir gyvūnų gerus ir blogus poelgius bei jų pasekmes, samprotaudami, kaip patys pasielgtų panašioje situacijoje.
		5 žingsnis	Nusiramina, atsipalaiduoja klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su draugais. Jausmus išreiškia mimika, o ne veiksmis. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles, skatina kitus jų laikytis. Dėlioja siužetus (geri ir blogi poelgiai) iš paveikslėlių. Žaidybinių situacijų metu ieško konfliktų sprendimo būdų.
		6 žingsnis	Žaidžia bendrus žaidimus, laikosi žaidimo taisyklių, veikia šalia kitų atsargiai, netrukdydami, gerbdami jų privatumą. Kultūringai bendrauja su visais vaikais, padėkoja, pasisveikina, atsisveikina, dovanoja savo padarytas dovanėles draugui. Aiškinasi, kokiais būdais galima sumažinti pyktį, įniršį, išbando tai praktiškai. Stengiasi suvaldyti savo pyktį ir įniršį žaidimo metus ar bendroje veikloje.
		7 žingsnis	Ieško pagalbos, jeigu yra nusiminęs, neišeina, nesupranta, yra išsigandęs, susijaudinęs. Supranta, kad skirtingose vietose, mokykloje: valgykloje, tualete, grupėje, bibliotekoje, kiemo teritorijoje yra kitokia tvarka, kurios reikia laikytis. Supranta kito žmogaus emocinę būseną, jausmus, nuotaiką.
5.	Savivoka ir savigarba	1 žingsnis	Tyrinėja save, tapatina su draugais. Įvardina berniuką, mergaitę. Atsiliepia šaukiamas vardu.
		2 žingsnis	Žaidžia vardų žaidimus: padrąsintas save vadina vardu; pasako vardą kitam, parodydamas pirštukais metus. Žaidžia įvairius žaidimus su veidrodžiu. Skiria save nuotraukose, parodo šeimos narius: mamą, tėtį, brolių, sesę. Skiria grupės draugus.
		3 žingsnis	Aiškinasi, kad kiekvienas žmogus turi šeimą, namus. Skiria tam tikros profesijos žmones. Atlieka tam tikrus darbus, kurių rezultatais mes naudojames. Mokosi papasakoti apie save, pasakyti savo vardą, pirštukais parodo savo amžių. Vardina žmogaus kūno dalis, aiškinasi, kam reikalingos kojos, rankos ausys, akys ir k. t. kūno dalys. Mėgdžioja suaugusiojo rodomus judesius, imituoja gyvūnų judesius.
		4 žingsnis	Pasakoja apie save: amžius, lytis, išvaizda, pomėgiai, gebėjimai. Ieško savęs nuotraukose, stebi veidrodyje. Žaidžia bendravimo žaidimus, kartoja ir įsimena savo vardą, pavardę, kitų vaikų vardus, pomėgius. Pasakoja kitam asmeniui, jeigu jo nebuvo kartu, ką darė arba kas atsitiko. Diskutuoja, kokie yra patys vaikai, ko nori, kas patinka, o kas ne, kas gera, o kas bloga.

		5 žingsnis	Lygina save, koks buvo anksčiau ir koks yra dabar: pasakoja, ką geba, žymi bei meninėmis priemonėmis vaizduoja savo augimą, pasiekimus. Kuria knygelę apie save, įsekdami savo paties pieštą autoportretą, draugų, auklėtojos, tėvų ir kitų šeimos narių portretus su užrašytais žodžiais apie jį; gretina portretus, svarsto ar panašus, kokį mato pats save ir kokį mato kiti. Tyrinėja savo ir kitų žmonių panašumus ir skirtumus, pomėgius, analizuoja savo elgesį įvairiose situacijose. Kuria savo galimybių „saulę”, ant spindulių rašydami ką gali.
		6 žingsnis	Demonstruoja savo fizinių galimybių, pozų, judesių tobulumą, išradingumą žaidimuose, veikloje su daiktais. Dalyvauja į vairoje veikloje (meninė, sportinė, gamtos, aplinkos pažinimo, žygiai, talkos ir kt.), kurioje atsikleidžia geriausias savo savybes. Apie savo veiklą pasakoja suaugusiems ir vaikams, džiaugiasi, rodydami, ką nuveikė. Žaidžia „komplimentų” žaidimus, pastebėdami ir įvertindami vienas kito gerąsias savybes. Diskutuoja apie gimtinę, Tėvynę, domisi tradicijomis, papročiais, vietinėmis šventėmis, dalyvauja jose. Atpažįsta, atkartoja girdėtą informaciją iš gimtojo kaimo, miesto istorijos. Klausosi kūrinėlių, diskutuoja apie gražų šeimos narių bendravimą, pagarbą, rūpinimąsi vieni kitais, vaikų senelių bei tėvų panašumą. Žiūrinėja knygeles, savo šeimos nuotraukas, įvardina šeimos narius, pusbrolius, pusseseres ir kt. Iš žaislų sudaro šeimos variantus. Kalba, judesiais, mimika išreiškia meilę šeimos nariams. Aiškinasi šeimos narių giminystės ryšius: vaikai, anūkai, tėvai, seneliai ir t. t. Sudaro savo šeimos medį.
		7 žingsnis	Pokalbio, žaidimo ar kitos veiklos metu apibūdina save, palygina save su kitais (broliu, seserimi, draugu), nusako, kuo jie panašūs ir kuo skiriasi, papasakoja, ką jau sugeba, ko dar ne. Klausinėja, eksperimentuoja, tyrinėja, klausia, kai neaišku, prašo pamokyti, patarti. Planuoja ir įgyvendinta įvairius sumanymus (žaidimus, kūrybinius darbelius ir kt.). Nuolat pateikia klausimus „kodėl?”, „Kaip manai?”, „kaip dar galima?” ir pan.
6.	Santykiai su suaugusiais	1 žingsnis	Pratinasi ir atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako kalbinamas. Pamažu įsitraukia į veiklą, nesudėtingus žaidimus.
		2 žingsnis	Mėgsta žaisti su suaugusiu, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, padeda žaislą į vietą ir kt. Bijo nepažįstamų žmonių, nejaukiai jaučiasi nežinomoje aplinkoje.
		3 žingsnis	Tvarkosi savo žaidimo vietą, padeda draugams ar suaugusiajam. Deda daiktus ir žaislus į jiems skirtas vietas. Žaisdamas su kitais išreiškia palankumą, pasitenkinimą. Naudoja siužetinius žaislus, daiktus pakaitalus. Žaidžia žaidimus plėtojančius socialinę patirtį. Drauge su suaugusiuoju žaidžia, varto knygeles, ridena kamuolį, stato bokštą ir kt. Žodžiu išreiškia norus. Ramiai stebi nepažįstamus, kai šalia yra suaugęs žmogus.

		4 žingsnis	Stebi suaugusiųjų gyvenimą, diskutuoja apie žmonių darbą, šeimą. Seka suaugusiųjų pavyzdžiu, iš jų mokosi, kreipiasi pagalbos, patarimo, klausinėja, išklauso, rodo savo darbelius, džiaugiasi savo pasiekimais. Stengiasi laikytis suaugusių nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus.
		5 žingsnis	Aptaria, kuria bendravimo su aplinkiniais elgesio taisykles. Stengiasi įtraukti suaugusįjį į savo žaidimus, veiklą. Priima su veikla susijusius suaugusio pasiūlymus. Klausosi suaugusiojo pasakojimų, skaitymo, deklamavimo ir kt. Susipažįsta su mokykloje dirbančiais žmonėmis, jų veikla, aiškinasi, kuo jie svarbūs, kodėl reikia gerbti jų darbą. Žaidimų metu imituoja, išbando suaugusiųjų darbus.
		6 žingsnis	Dalyvauja susitikimuose su įvairių tarnybų, profesijų žmonėmis, lankosi tėvų darbovietėse, muziejuose, parodose, dalyvauja šventėse, spektakliuose, koncertuose ir kt., bendrauja su kitų vaikų šeimos nariais. Diskutuoja, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis, kuria žaidybines situacijas. Aptaria, į ką reikėtų kreiptis pagalbos (policija, gaisrinė, greitoji), kokiu telefono numeriu galima iškviešti pagalbą.
		7 žingsnis	Vaikai kalba apie savo vaidmenį šeimoje, domisi savo šeimos istorija, papasakoja apie šeimos šventes. Vaikai dalyvauja visuose bendruose reikaluose ir veikloje, jaučiasi bendruomenės nariais; teikia siūlymus ir dalyvauja kuriant klasės aplinką, tvarkant kiemą, žaidimų vietas, organizuojant šventes.
7.	Santykiai su bendraamžiais	1 žingsnis	Patinka žiūrėti į kitus grupės vaikus, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraiškas.
		2 žingsnis	Supranta, kas yra gerai ir kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku. Domisi naujais žaislais, juos tyrinėja. Mėgdžioja draugų judesius, veiksmus.
		3 žingsnis	Ieško bendraamžių draugijos, dalinasi atsineštą žaislą iš namų. Laisvai jaučiasi naujoje aplinkoje, pastebi kitų vaikų kvietimą bendrauti. Audringai reiškia savo teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. Su draugais žaidžia siužetinius žaidimus.
		4 žingsnis	Turi vieną ar kelis nuolatinius žaidimų draugus, su jais pykstasi ir lengvai taikosi. Noriai keičiasi atsineštais iš namų žaislais. Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, tariasi dėl vaidmenų. Dalyvauja ryto rato užsiėmimuose, prisistato, aptaria pomėgius, susitaria dėl bendros veiklos, noriai dalinasi žaislais.
		5 žingsnis	Kuria grupės taisykles, domisi draugų pomėgiais, analizuoja jų būdo bruožus, apibūdina savo santykius su jais. Stengiasi susidraugauti su kitu, palaikyti draugystę. Moka dalintis žaislais ir priemonėmis su kitais vaikais. Laikosi taisyklių, susitarimų. Bendraudamas kalba mandagiai. Žaidžia siužetinius žaidimus pritaikydamas bendravimo modelius. Bando išspręsti nesudėtingus konfliktus, sudėtingesniais atvejais kreipiasi į suaugusius.
		6 žingsnis	Bando valdyti savo norus ir elgesį. Atkreipia dėmesį ir neigiamai vertina netinkamai pasielgusio vaiko poelgį. Pastebi ir vertina tinkamo elgesio apraiškas. Mokosi numatyti elgesio pasekmes. Su

			suaugusiuoju mokosi surasti tinkamą situacijos sprendimą. Padedant suaugusiajam mokosi įvertinti kito vaiko savijautą, užjausti, padėti. Mokosi susivaldyti ir nepakenkti sau ir kitiems patekus į keblią ar konfliktinę situaciją.
		7 žingsnis	Žaidžia vaidmeninius, kūrybinius, statybinius žaidimus, išbando įvairias žaidimo galimybes, tariasi dėl vietos, vaidmenų, išklauso draugų norų, siūlymų, dalinasi žaislais. Organizuoja malonių linkėjimų, gražių pastebėjimų ratą. Žaisdamas judriuosius žaidimus – laikosi žaidimų taisyklių, derina savo veiksmus, kartu patiria džiaugsmą. Interpretuoja, vaidina, fantazuoja drauge su kitais, reikšdamas savo įspūdžius, išgyvenimus, socialinę patirtį. Stebi, tyrinėja, apmąsto, komentuoja savo santykius su grupės draugais.
8.	Sakytinė kalba	1 žingsnis	Įsiklauso į įvairius garsus supančioje aplinkoje. Skiria griežtą ir malonų kalbančiojo toną. Mėgdžioja, kartoja tariamus garsus.
		2 žingsnis	Kalba dviejų trijų žodžių sakiniais. Supranta ir greitai mokosi naujų žodžių. Supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus. Klausosi suaugusiųjų kalbos, bendrauja su suaugusiuoju, kitais vaikais. Paveikslėliuose, nuotraukose parodo ir pavadina daiktų.
		3 žingsnis	Klausosi sekamų pasakų, skaitomų kūrinių. Žiūri rodomus paveikslėlius, atkreipia dėmesį į reiškinius. Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. Deklamuoja eilėraštkus. Apibūdina jam žinomus daiktus, žaislus su kuriais žaidžia, drabužius, gyvūnus, maistą, veiksmus, parodo juos paveikslėlyje.
		4 žingsnis	Plojant, beldžiant pakartoja nesudėtingas ritmines struktūras, išbeldžia skiemenų skaičių. Naudoja apibendrinamuosius žodžius. Vartoja kuo daugiau mandagių žodžių. Atidžiai klausosi sekamų pasakų. Padedant auklėtojai atpasakoja perskaitytą pasakėlę. Mokosi gyvulėlių ar paukštelių pamėgdžiojimų. Domisi kitais žmonėmis, jaučia suaugusio meilę, prierašumą ir atsako tuo pačiu. Mokosi nusakyti žodžiais savo jausmus. Žaisdamas nusako savo veiksmus, įvardina, ką daro, apibūdina.
		5 žingsnis	Klausydamas pasakų, išsiaiškina retai vartojamų žodžių prasmę, pagal girdėtas pasakas kuria savo, keičia pabaigą, įvykių seką, žodžių prasmę. Tinkamai išreiškia savo norus ir pageidavimus. Mokosi mandagiai užkalbinti, paprašyti. Vartoja daiktavardžius, būdvardžius, skaitvardžius, išiktukus. Mokosi skaičiuočių, garsų pamėgdžiojimų, erzinimų. Paguodžia, padeda kitam, mokosi nusakyti žodžiais savo jausmus. Kalba apie tai, ką galvoja, ką veikia. Dėlioja daiktus, korteles su daiktais ir jų pavadinimais. Varto knygeles, „skaito” knygelių paveikslėlius. Nustato pirmą ir paskutinį žodžio garsą. Kalbėdamas taisyklingai vartoja vaikų ir suaugusių vardus. Pasakoja apie matytus filmus, apie tai, kas buvo nutikę jam ar jo artimam žmogui. Mokosi atakoti į klausimus žodžių junginiu, trumpu sakiniu. Pasakoja pagal paveikslėlių serijas, savo piešinius, knygų iliustracijas. Kalba ramiu tonu, aiškiai, mandagiai.

		6 žingsnis	Mėgdžioja įrašytos pasakos personažų kalbėjimą, rodo įvairias grimasas. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugams, visai grupei. Klausinėja apie tai, ką išgirdo, pamatė. Supranta, kad kūrinys turi pradžią, pabaigą, vidurį, kad jame veikia skirtingi veikėjai, tam tikra veiksmo vieta.
		7 žingsnis	Kalba apie spaudinių iliustracijas, foto albumų nuotraukas, skelbimus, simbolius gatvėse, parduotuvėse apibūdina, aiškina. Nepertraukdamas klausosi draugų ir suaugusių kalbos, pasakojimų, samprotavimų, komentarų, instrukcijų bendraujant. Suvokia pokalbio, pasakojimo, skaitomo kūrinio eigą. Nusako žaidimo, veiklos taisykles.
9.	Rašytinė kalba	1 žingsnis	Varto knygeles, vaikiškus žurnalus, žiūri paveikslėlius, domisi kai knygeles varto kiti vaikai, suaugusieji, palankiai reaguoja į knygelių skaitymą. Ima, domisi, apžiūri, išbando rašymo priemones, bando jomis manipuliuoti, braukia linijas. Stebi rašančius.
2 žingsnis		Domisi knygomis, ima, varto, žiūri paveikslėlius, paveikslėlius rodo piršteliu, džiaugiasi atpažintais daiktais. Turi mėgstamas knygeles, prašo paskaityti, reaguoja į skaitomą tekstą, į išraiškingas raides, simbolius, žodžius, kartais knygelę laiko ir varto teisingai. Ima į rankas pieštukus, spalvas, flomasterius ir jais spontaniškai brauko popieriaus lape.	
3 žingsnis		Varto knygeles, „skaito“ knygelių paveikslėlius, apžiūri rašytinį tekstą, klausia kas parašyta, prašo paskaityti. Atpažįsta savo vardo raidę, dažnai sutinkamus simbolius, daiktus ir juos pavadina. Žaidžia įvairios medžiagos raidėmis, dėlioja paveikslėlių dėliones. Ima spalvas, pieštukus, flomasterius braižo vertikalias ir horizontalias linijas. Spalvina raides, simbolius, aiškius daiktus. Ima kreidą ir brūkšniuoja lentoje.	
4 žingsnis		Imituoja skaitymą, tekstą baksnoja, vedžioja pirštu. Mėgina atpasakoti, atkurti girdėtą testą. Komentuoja, suranda, lygina raides, simbolius, grafinius vaizdus ir naudojami jais kitoje veikloje. Klausinėja kas parašyta kompiuteryje, telefone ir bando „skaityti“. Savarankiškai ir išradingai naudojami pieštukais, spalvomis, flomasteriais. Kopijuoja raidžių ir skaičių elementus, piešia nesudėtingus simbolius, ornamentus ir daiktus. Domisi kaip rašyti kompiuteriu, telefonu.	
5 žingsnis		Atpažįsta ir domisi raidėmis, atskiria žodžius prasidedančius ta pačia raide. Pasako ir parodo savo vardo ir žodžio „mama“ raides. Daiktus žymi kortele su užrašytu savo vardu. Rašo sau. Aiškinasi matomų spausdintų žodžių prasmę. Pavadina daugumą aplinkos daiktų, pavadina paveikslėlius, knygeles, veikėjus. Klausio skaitomo teksto, įvardija veikėjus, komentuoja jų elgesį, įvardija bruožus. Aiškina kam ir kada naudojamas raštas. Aiškina, kad vaikišką knygą nuo suaugusiųjų knygos. Apvedžioja trafaretus, kopijuoja raides trumpus ir aiškius žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, kuria pasakojimą, piešia paprastus daiktus, raides, skaičius, ženklus. Braižo ir aiškina planus, schemas,	

			grafikus. Kopijuoja savo vardą. Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, mama, tėtis.
		6 žingsnis	Domisi knygomis, aiškinasi rašytinius tekstus. Komentuoja iliustracijas, aiškina nesudėtingą siužetą ji papildo asmenine patirtimi. Įvardija keliolika abėcėlės raidžių, garsą susieja su raide, pavadina pirmą žodžio raidę. Taria žodį skiemenimis, suploja 2-3 skiemenų žodį. Skaito žodžius, kurie pavadina parduotuves, įstaigas, reklamuoja daiktus. Žaidžia žodžių, paveikslėlių dėliones ir įvairius žodžių lotą. Studijuoja žemėlapius, aiškinasi ten naudojamus ženklus, simbolius, sutrumpinimus. Žaidime naudoja raides, simbolius, užrašus. Kuria laiškus, simboliais perteikia informaciją. Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja matomus žodžius.
		7 žingsnis	Dažnai domisi knygomis, mėgsta jas vartyti. Tausoja ir saugo knygas. Atranda knygos viršelį, skiria kur užrašytas pavadinimas, autorius. Aiškina autoriaus sąvoką. Pavadina tašką, kablelį, šauktuką, klaustuką. Prašo paskaityti. Aiškinasi nesuprantamus žodžius, daiktų pavadinimus. Tvarkingai ir teisingai laiko ir varto knygą. Imituoja skaitymą, pasakoja pagal iliustracijas, dalijasi asmenine patirtimi, fantazuoja. Girdi žodį sudarančius garsus, 2-3 garsus jungia į skiemenį. Skiria ir bando perskaityti reikšmingus ir išraiškingus žodžius. Lankosi bibliotekoje. Klausinėja, domisi bibliotekoje tvarka, aiškinasi ir pasako pagrindines taisykles, laikosi reikalavimų. Pasirenka ir pasiima knygelę, varto enciklopedijas, atlasus, žemėlapius. Rašo ir piešia raides, savo vardą. Apvedžioja, kopijuoja elementarius žodelius. Rašinėja laiškelius ir pranešimus. Daugumą garsų pažymi spausdintinėmis raidėmis. Savo vardu, pavarde pažymi piešinius ir darbelius. Aiškinasi, kas yra parašas, kuria savo. Apipavidalina iliustruoja kvietimus. Vaizduoja daiktus, raides, skaičius ir jų elementus. Rašinėja chaotiškai. Siekia perteikti savo patirtį, vaizduoja išgyvenimus, aiškina norus, kuria ir braižo planus. Kuria afišas, užrašus, skelbimus. Tarpusavyje derina raides, skaitmenis, skaičius, piešinius.
10.	Aplinkos pažinimas	1 žingsnis	Stebi aplinką. Susitelkia į arti esančius daiktus, veidus. Reaguoja į vaizdus, kvapus, garsus, skonus. Reakcijas reiškia judesiais, mimikomomis, garsais. Skiria artimus žmones. Turi mėgstamą žaislą, daiktą. Daiktus, varto, apžiūri, manipuliuoja atlieka įvairius mechaninius judesius.
		2 žingsnis	Stebi, atpažįsta, reaguoja į aplinką. Atpažįsta įprastinę aplinką, orientuojasi joje, drąsiai juda, naudojami įprastiniais daiktais, žaislais, priemonėmis. Pažįsta ir pavadina 2-3 dažnai sutinkamus gyvūnus: katė, šuo, arklys, lapė, kiškis. Įvadina daiktus, atpažįsta jų atvaizdus. Savarankiškai naudoja daiktus pagal paskirtį, šukuojasi, šluostosi nosį, valgo su šaukštu.
		3 žingsnis	Orientuojasi grupės, mokyklos, namų aplinkoje. Įvardina vis daugiau įprastinės aplinkos daiktų. Domisi augalais, atpažįsta dažnai matomus, juos uodžia, skina, apžiūrinėja Laisto augalus, skiria lapus

		<p>nuo žiedų. Domisi, atpažįsta ir rūpinasi gyvūnais, juos pavadina, pamėgdžioja, glosto, maitina, kalbina. Pasako šeimos narių vardus, įvardina tėtis, mama, brolis, sesuo. Skiria pagrindinius gamtinius reiškinius ir juos pavadina: lietus, saulė, sninga, vėjas.</p>
	4 žingsnis	<p>Lanko, atpažįsta, komentuoja, aiškinasi apie dažnai matomus gyvenamosios vietos objektus. Pasakoja, ką galima kur nupirkti, komentuoja automobilius, aiškina kur veda kelias, kur ir su kuo juo ėjo ar važiavo. Pastebi, pakomentuoja ir aiškina, vertina pasikeitimus. Pasakodavo gyvenvietės pavadinimą, miesto, kuris yra netoli, pavadinimą. Pristato save vardu, žino pavardę, parodo metus pirštais arba pasako skaičių, išreiškia norus. Aiškina, kas ne taip. Klausia, o kodėl taip. Pastebi ir nusako gyvūnų dydį ir kitus ryškius kūno bruožus. Pavadina 4-5 gyvūnus. Pamėgdžioja gyvūnus, imituoja judesius. Skiria ir įvardina: medis, gėlė, krūmas, žolė, grybas, daržovė, vaisius. Įvardija po 3-5 daržoves, vaisius ir pasako, kuriuos valgyti sveika. Pasako metų laiką, įvardija 2-3 ryškiausių požymius. Stebi orus ir juos komentuoja, vartoja žodžius rūkas, šlapdriba, šalna, pūga.</p>
	5 žingsnis	<p>Pasakoja apie šeimą, jos buitį ir tradicijas. Išvardina ir įvardija šeimos narius ir jų veiklą. Jaučiasi šeimos nariu. Pasako savo gyvenvietės, gatvės pavadinimus. Įvardija pagrindinius gyvenvietės objektus: parduotuvė, mokykla, bažnyčia, medicinos punktas tvenkinys, parkas, paminklas. Savarankiškai nueina į mokyklos valgyklą, aktų ir sporto sales, biblioteką, sporto aikštelę, logopedo kabinetą. Naudojasi buities prietaisais. Intensyviai domisi skaitmeninėmis technologijomis ir mokosi jomis naudotis. Skiria naminius gyvūnus nuo laukinių, samprotauja apie jų skirtumus, gyvenimo būdą. Skiria daržoves, vaisius, uogas. Aiškina, kodėl juos reikia valgyti. Tyrinėja dangų. Klausinėja apie mėnulį, saulę, žvaigždes. Fantazuoja. Aiškinasi naujas sąvokas, pvz.: žemės drebėjimas, smėlio audra, uraganas ir t.t.</p>
	6 žingsnis	<p>Pasako savo adresą. Išvardina ir įvardina giminaičius, pasakoja apie jų darbus ir veiklą. Pasako, kad šalis, kurioje gyvena, yra Lietuva, o jos sostinė – Vilnius. Dalyvauja tautos, bendruomenės šventėse. Tvarko ir saugo aplinką. Domisi technika, aiškinasi, kam ji naudojama, siekia išbandyti pavažiuoti, pavairuoti. Samprotauja, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokia jo profesija. Prižiūri kambarines gėles ir grožisi jomis. Skiria augalo kamieną, stiebą, šakas, lapus, žiedus ir šaknis.</p>

			Pasako, kad saulė šviečia dieną, o mėnulis ir žvaigždės naktį. Pasako metų laikus, aiškina skirtumus tarp jų.
		7 žingsnis	Nurodo 4 gyvūnus, kurie minta tik augalais, ir kelis, kurie minta kitais gyvūnais ir vadinami plėšrūnais. Atpažįsta vandens gyvūnus ir pavadina(4-6). Nusako, iš ko gaminama duona, pieno produktai, saldumynai. Supranta, išaiškina sveiko gyvenimo sąvoką, siekia augti sveikas. Tyrinėja medžiagų savybes. Aiškinasi daiktų sandarą. Svarsto, klausinėja, samprotauja, ardo, deda, konstruoja. Klausinėja apie gamtos reiškinius: vaivorykštę, rasą, šalną, vėją, lietų. Nusako, kaip skiriasi orai kitose pasaulio šalyse. Domisi žmonių gyvenimu kitose šalyse, skirtingose gamtinėse sąlygose. Dalyvauja visuomeniniuose renginiuose, dirba kolektyve. Saugo gamtą, tvarko aplinką, saugiai elgiasi.
11.	Skaičiavimas ir matavimas	1 žingsnis	Gestais, mimika suvokia ką reiškia „dar“, „taip“, „ne“. Daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.
2 žingsnis		Supranta, ką reiškia „vienas“, „daug“, „kiek turi metukų?“. Randa reikiamos formos, dydžio, spalvos daiktą. Supranta daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva. Paima didelį daiktą, atneša.	
3 žingsnis		Skiria žodžius – mažai ir daug. Duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Išrikiuoja daiktus į vieną eilę. Suranda tokios pat spalvos daiktus, tapatina pagal dydį. Supranta ir vartoja žodžius didelis – mažas, ilgas – trumpas, storas – plonas.	
4 žingsnis		Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes, padalina į grupes po lygiai, prideda po vieną – didėja, atimant – mažėja. Atpažįsta ir atrenka apskritos, keturkampės, kvadratinės formos daiktus, stato, konstruoja, atsižvelgdamas į dydį, spalvą. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. Naudoja žodžius pirmyn – atgal, aukštyn – žemyn. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.	
5 žingsnis		Skaičiuoja iki 5. Dėlioja kelis daiktus, atsako į klausimus – „kiek iš viso?“. Gali paimti daiktus, jų elementus pagal vieną požymį. Skiria trikampę, stačiakampę formas, grupuoja daiktus pagal spalvą, formą. Supranta, kaip sudėti daiktus nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Juda nurodyta kryptimi, pradeda suvokti dabartį, ateitį.	
6 žingsnis		Skaičiuoja iki 10. Supranta ir vartoja žodžius – daugiau, mažiau, po lygiai ir kt. Atpažįsta, atkuria, pratęsia dydžių, formų, spalvų sekas su 2-3 pasikartojančiais elementais. Skiria skritulį, rutulį, kubą, kvadratą, klasifikuoja daiktus pagal formą, spalvą. Lygina dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius – šiek tiek didesnis, mažesnis. Apibūdina daiktų vietą, padėtį vartodami	

			žodžius į kairę, į dešinę, aukščiau, žemiau, greta, viršuje ir kt. Supranta, jog kartojasi ciklai – dienos, savaitės, metų laikų ir pan. Supranta ir vartoja žodžius – atimti, pridėti. Išdėlioja daiktus į eilę pagal tą patį požymį. Skiria ir pavadina –skirtulį, trikampį, stačiakampį, kubą, rutulį, randa panašios formos daiktus aplinkoje. Grupuoja daiktus pagal nurodytą požymį.
		7 žingsnis	Supranta, kada vartojami priešingos reikšmės žodžiai – mažas ir didelis, lengvas ir sunkus, šilta ir šalta, moka rodyti, kur yra greta, bet nematomi objektai, žaidžia didesnėje erdvėje.
12.	Meninė raiška	1 žingsnis	Pieštuku bando rašyti, tepa įvairių linijų pėdsakus, domisi džiaugiasi dailės priemonėmis, varto, jas liečia. Reaguoja į muzikos garsus, judesius, juda, nutyla, nuotaiką išreiškia mimika.
		2 žingsnis	Tyrinėja dailės priemones, randa skirtingus veikimo būdus – varvina dažus, brauko pirštais. Mėgdžioja žaidimų judesius, suaugusių balsą, aplinkos garsus, klausosi muzikos. Pagal muziką ploja, trepsi, stuksena daiktu. Spontaniškai piešia, džiaugiasi, mojuoja rankomis.
		3 žingsnis	Piešia įvairias linijas, bando ką nors vaizduoti – mašiną, namą. Eksperimentuoja dailės medžiagomis, tyrinėja veikimo būdus. Džiaugiasi nupieštu piešiniu. Emocingai atsiliepia į muzikos kūrinį, džiaugiasi, ploja, trepsi kojomis, sūpuoja ir pan. Vienas ir su draugu dainuoja 2-4 garsų daineles, tekstą imituoja rankų, kūno judesiais – bėga, eina, apsisuka. Groja vaikiškais instrumentais ir daiktais. Mėgdžioja gyvūnų, augalų judesius, šoka spontaniškai. Žaidžia su žaislais, atlieka matytus veiksmus, mėgdžioja šeimos narių balsus, kalbą.
		4 žingsnis	Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, dėmėmis, spalvomis. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, mimika. Eksperimentuoja dailės medžiagomis, priemonėmis, turi mėgstamas spalvas. Lipdo nesudėtingas formas, kuria koliažus. Klauso, tyrinėja gamtos garsus, judesiais emociškai atsiliepia į jų nuotaiką, keliais žodžiais apibūdina. Su draugais dainuoja trumpas melodijas, ploja, tyrinėja balso galimybes. Eina, bėga rateliu, trepsi, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių, spontaniškai kuria ritminius motyvus, skanduoja, stuksena.
		5 žingsnis	Eksperimentuoja dailės priemonėmis, kuria sudėtingus koliažus, piešia įvairiomis formomis, spalvomis perteikia kilusius įspūdžius. Balsu, judesiais spontaniškai improvizuoja, pritaria gyvai skambančiam kūriniui, savais žodžiais sako savo įspūdžius. Atpažįsta kai kurių muzikos instrumentų tembrus. Dainuoja vienbalses daineles, jaučia ritmą, stengiasi geriau artikuliuoti, taisyklingai stovėti, kvėpuoti. Groja savo vaikiškais instrumentais, pritaria dainoms, šokiams. Šoka sukamuosius ratelius, improvizuoja. Vaidina lėlių, stalo teatre. Susikuria ištisa žaidimo aplinką, panaudoja drabužius, reikmenis.
		6 žingsnis	Kuria, eksperimentuoja su įvairiomis dailės raiškos priemonėmis.

			<p>Klausosi įvairios muzikos, spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Dainuoja sudėtingesnio ritmo kūrinį, melodiją, išsiklauso į draugo dainavimą, dainuoja trumpas daineles. Pritaria suaugusio grojimui, improvizuoja balsu, žaidžia muzikinius dialogus. Šoka sudėtingesnius ratelius, improvizuoja.</p> <p>Kurdamas teatrą, tinkamai parenka daiktus, drabužius, aplinką. Pasakoja realias ir fantastines situacijas, jas vaizduoja grafiniiais ženklais, kuria bendrus darbus.</p>
		7 žingsnis	<p>Klausosi kompozitorių ir liaudies kūrinų, kai kuriuos kūrinus atpažįsta, tyrinėja melodiją, atlikimo rūšis. Išraiškingai, skambiai dainuoja vienas ar su draugais, tyrinėja balso skambėjimo ypatumus. Noriai, džiugiai groja, improvizuoja daiktais iš gamtos, savos kūrybos. Groja ritmiškai, taisyklingai sėdi, pritaria dainoms, šokiams, kuria ritmus ir melodijas dainoms. Šoka ratelius, savitai išreiškia savo nuotaikas, kuria natūralių judesių trumpą šokį pagal siužetą ar nuotaiką. Žaidžia ratelius ar muzikinius žaidimus, vaizduoja veikėjų bendravimo scenas. Drąsiai įgyvendina savo sumanymus, numato savo rezultata, įvairiai varijuoja spalvomis, paryškina detales, vaizduoja įvykius, istorijas. Kūrybiškai naudoja tradicines ir netradicines medžiagas, bando piešti skaitmeninio piešimo ir kitomis programomis.</p>
13.	Estetinis suvokimas	1 žingsnis	<p>Orientuojasi erdvėje (gėlės auga žemėje, „debesys, žvaigždės danguje“), trumpam sutelkia dėmesį ir parodo savo pasitenkinimą (džiaugiasi, juokiasi). Emocinę būseną pradeda reikšti piešimu pats savarankiškai pasirinkdamas piešimo techniką (kreidelės, akvarelė, pieštukai).</p>
		2 žingsnis	<p>Stebi ir aptaria savo ir kitų darbus, atranda ir parodo pažįstamus daiktus (stalas, namas, medis). Girdėdamas muziką skirtingai reaguoja į jos garsus (intuityviai juda pagal muzikos ritmą, savarankiškai improvizuoja).</p>
		3 žingsnis	<p>Įsimena ir atpažįsta girdėtą muziką, pagal savo muzikinius gebėjimus vaikas individualiai muzikuoja, tiksliai atkartoja dainelės žodžius (dainuodamas) arba ritmingais judesiais atkuria muzikos ritmą. Pamokytas geba elgtis pagal sceninio elgesio taisykles (išeina į sceną, nusilenkia, parodo savo artistinius sugebėjimus, padėkoja „publikai“). Parodo savo džiaugsmą puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko girdėtas kūrinėlis, dainelė, šokis, dailės darbelis.</p>
		4 žingsnis	<p>Keliais žodžiais pasako savo įspūdžius apie girdėtą muziką, šokį, vaidinimą. Apibudina aplinkos daiktus (didelis, mažas, gražus, minkštas), gamtos reiškinius (lyja, šviečia saule, pusto). Reaguoja į kitų pasakytą nuomonę.</p>
		5 žingsnis	<p>Parodo savo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba. Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių. Pasako savo nuomonę apie matytą reišinį, savo kaip atlikėjo nuotaiką (kaip jis jaučiasi po atlikto ar suvaidinto numerio „prieš“ ir „po“). Stebi gamtos ir aplinkos grožį, spalvas, formas, klausosi gamtos garsų. Kuria meninius darbelius, dainuoja, šoka, vaidina, klausosi muzikos kūrinų.</p>

		6 žingsnis	Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, piešti, groti. Džiaugiasi ir grožisi savo menine veikla, kūryba. Plačiau pasakoja, ką sukūrė, improvizuodamas pasako, ką norėjo pavaizduoti (šokdamas ar vaidindamas). Pasako išpūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką. Plačiau pasakoja apie savo sukurtus darbelius.
		7 žingsnis	Pastebi, kas gražu ir stengiasi tai parodyti savo meninėje raiškoje (piešinėlyje, kurdamas vaidybinius siužetus). Pasakoja, kaip kūrė savo darbelį. Reiškia savo nuomonę, kas patiko ar nepatiko klausantis ar žiūrint meninius kūrinius. Domisi kitų vaikų idėjomis, sumanymais juos pakomentuodamas. Atpažįsta ir pasako apie muzikoje, šokyje, vaidinime, vizualiajame mene vaizduojamus gamtos, aplinkos, žmonių gyvenimo įvykius, objektus.
14.	Iniciatyvumas ir atkaklumas	1 žingsnis	Pats eina prie sudominusių žaislų ar daiktų. Atlieka tikslingus judesius (ima, duoda, deda). Trumpam sutelkia žvilgsnį. Atlieka rytinę mankštą.
		2 žingsnis	Pats pasirenka daiktus su kuriais žais. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos ir ją pratęsia. Jeigu kas neišeina, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos ir išreiškia savo nepasitenkinimą.
		3 žingsnis	Nuolat energingai žaidžia, laisvai juda erdvėje, atsibodus vienai veiklai pasirenka kitą. Noriai išbando žaidimus pasiūlytus suaugusiojo. Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“ arba „taip“.
		4 žingsnis	Kviečiant noriai įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą, ją plėtoja vienas arba kartu su draugais. Stengiasi atlikti savarankiškai užduotėles, bet susidūrus su kliūtimis ar nesėkmėmis laukia suaugusiojo pagalbos, paskatinimo, padrąsinimo. Ne visada pats pasirenka veiklą, reikalinga suaugusiojo pagalba, patarimas, paskatinimas.
		5 žingsnis	Pats savarankiškai pasirenka veiklą (vienas ar pasikviečia draugus) ir kryptingai ją plėtoja. Pats savarankiškai pasirenka žaidimą, bet, pasiūlius suaugusiam pereiti prie kitos veiklos, lengvai keičia ją, atlieka išradingai, savaip, savarankiškai. Susidūręs su kliūtimis ar nesėkmėmis ilgą laiką pats bando jas įveikti savo veikloje, nepavykus prašo suaugusiojo pagalbos.
		6 žingsnis	Savo paties pasirinktą veiklą tęsia kelias dienas (gali tęsti vienas, su draugais arba pakeičiant draugus) ir turiningai ją plėtoja. Siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo sugalvotas veiklas. Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusio ar draugų pasiūlytas veiklas. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus prašosi pagalbos draugų, o tik po to suaugusiųjų.
		7 žingsnis	Pradėjęs naują veiklą, ją užbaigia, nors jam ji buvo ir nepatraukli. Lengvai užmezga naują draugystę su bendraamžiais ir suaugusiais. Pasirinkęs veiklą pagal savo pomėgius ir interesus, įsitraukia į ją ilgam ir ją plėtoja. Į suaugusįjį pagalbos kreipiasi tik tuomet, kai pats įsitikina, kad nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

15.	Tyrinėjimas	1 žingsnis	Stebi, tyrinėja aplinką, mimika, judesiais, garsais reaguoja, kas vyksta aplink. Visais pojūčiais išbando daiktus, manipuliuoja jais – liečia, ima, apžiūrinėja, purto, meta, deda į burną ir kt. Kartoja judesius, praktikuojasi: atidaro ir uždaro duris, spintos dureles, atidengia ir uždengia dėžutės dangtelį, sudeda, išima smulkesnius daiktus, žaislus, lipa, siekia sudominusio daikto, žaislo.
		2 žingsnis	Įvairiais pojūčiais (meta, daužo, krapšto, ardo, deda į burną ir kt.) tyrinėja daiktus, aiškinasi, kas tai yra, kaip jais naudojamosi, rodo kitiems, ką pavyko su jais padaryti. Susipažįsta su įprastais buities daiktais, naudoja juos pagal paskirtį (šaukštu valgo, plaktuku kala ir kt.). Atranda naujus užsiėmimus: įlipa ir trepsi baloje, plekšnoja per šlapius daiktus, purto sniegą nuo šakų, braižo pagaliuku, pirštais, pėduoja ant sniego. Patikusį veiksmažodį kartoja daug kartų, džiaugiasi. Kartoja tą patį žaidimą, prašo dar kartą paskaityti tą pačią knygutę, pažiūrėti filmuką ar paveikslėlį.
		3 žingsnis	Stebi, ką daro suaugęs ar kitas vaikas, mėgdžioja jų veiksmus. Žaidžia greta kitų savo amžiaus vaikų. Žaisdamas trumpai pasako, ką jis daro. Skaičiuoja, dėlioja tam tikra tvarka daiktus, bando padėti į vietą, savaip tvarkyti žaislus, mielai padalija ką nors kitiems po lygiai, pasidalina per pusę. Klausinėja, aiškinasi mažai žinomų ar nežinomų daiktų, medžiagų paskirtį, veikimo būdą. Parodo, o vėliau ir įvardina, namų apyvokos daiktus, gyvūnus, augalus. Gauda lietaus lašius, snaiges, plukdo šakeles, meta akmenukus į vandenį, pučia pienių pūkus, meta medžio lapus į viršų, braižo, piešia pagaliuku sniege, smėlyje ir kt. Įvardija atradimų veiksmus, būseną – plaukia, skrenda, krenta, rieda, šilta, šalta, šlapia ir kt.
		4 žingsnis	Žaidžia su kitais grupės vaikais. Ieško žaidimo, veiklos draugo. Žaidime kaitalioja vienus daiktus kitais. Kartais mieliau žaidžia su artimiausios aplinkos daiktais nei žaislais ir išradingai juos panaudoja. Skiria garsinius žaislus (paspaudęs mygtuką, pasukęs rankenėlę, patraukęs virvelę, laukia pasigirstant garso). Bando išardyti žaislus, pažiūrėti, kas yra jų viduje. Tyrinėja, eksperimentuoja su smėliu, vandeniu, sunkiais, lengvais daiktais, biriomis medžiagomis ir kt. Tyrinėja save veidrodyje, parodo ir pavadina kai kurias kūno dalis. Tyrinėja savo galimybes: bėga, lenktyniauja, užlipa, nušoka, peršoka, perlipa, ropoja, spiria, meta kamuolį ir kt. Domisi artimiausia gamta: stebi šliaužiančią sraigę, ropojančią boružę, skruzdėlę, šokuojančią varlę, lesiojančią žvirblį, renka krentančius lapus, skina žydinčias gėles, dėlioja akmenukus ir kt. Varto knygas, vaizduoja, kad skaito, kalba apie tai, ką mato paveikslėliuose. Klausosi trumpų pasakėlių, eilėraščių, dainelių, deklamuoja, dainuoja, atkartoja, imituoja judesiais. Mėgdžioja paukščių ir žvėrelių balsus, judesius, susitapatina sus jais. Rūšiuoja, atrenka ir skiria pagal vieną požymį skirtingus daiktus. Pasako spalvą (žalia, raudona, mėlyna, geltona), dydį (didelis, mažas), svorį (sunkus, lengvas), kiekį (iki 3-5).

	5 žingsnis	<p>Susipažįsta su grupės erdve ją tyrinėdamas, pats įvairius daiktus, žaislus suranda, pasiima, su pagalba padeda į vietą. Žaidžia drauge su kitais savo amžiaus vaikais: stato bokštą, ridena paeiliui kamuolį, kalba žaisliniu telefonu ir kt. Žaidžia naudodamas tikrus ir įsivaizduojamus daiktus.</p> <p>Žaidžia pirštukų žaidimus. Varto knygeles, pasako, rodo ir klausinėja, kas tai. Aplinkoje ar paveikslėlyje parodo, pavadina daiktus (stalas, mašina, lėlė ir kt.), augalus (medis, gėlė, obuolys, pomidoras ir kt.), naminius gyvūnus (katė, šuo, karvė, arklys, kiaulė, gaidys, višta ir kt.), laukinius gyvūnus (kiškis, lapė, meška, vilkas ir kt.) ir paukščius (varna, žvirblis). Įvardina judesius (skrenda, bėga, plaukia ir kt.). Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų gyvūnų, augalų bruožus, savybes (karvė turi ragus, kiškis greitas ir kt.).</p> <p>Dalyvauja, stebi, kai atliekami bandymai, pats eksperimentuoja, maišo medžiagas.</p> <p>Skiria ir grupuoja pagal du požymius skirtingus daiktus (didelis ir raudonas). Pasako pagrindines spalvas, nusako daiktų dydį (didelis, mažas, didesnis, mažesnis), kiekį (iki 5), svorį (sunkus, lengvas), medžiagą, iš kurios daiktas pagamintas (metalinis, medinis), daiktų paskirtį.</p> <p>Stebi gamtos reiškinius, įvardija juos (lyja, sninga, šalta). Pastebi ir pasako, parodo, kaip pasikeitė gamta ir samprotauja su kuo tai susiję, pvz., medžiai pagelto, nes buvo šalna.</p>
	6 žingsnis	<p>Veikia su pažinimą skatinančiomis priemonėmis, medžiagomis, žaislais (su atitinkamų formų išpjovomis, su viena į kitą dedamomis dalimis, su įsukamomis ir išsukamomis detalėmis ir kt.). Žaidžia siužetinius, stalo žaidimus, loto, kortelių žaidimus, atlieka pratybas (skaičiuoja, ieško skirtumų, panašumų ir kt.).</p> <p>Dalyvauja, stebi, kai atliekami bandymai, pats atlieka bandymus, minko, volioja, kočioja plastiliną, modeliną, molį, sniegą, maišo, pilsto, matuoja smėlį, vandenį ir kt. birias bei skystas medžiagas įvairios formos indais, išardo daiktus.</p> <p>Dėlioja, lygina, grupuoja, klasifikuoja daiktus, medžiagas, gyvūnus, augalus pagal kelis požymius. Sustato daiktus mažėjančia, didėjančia tvarka.</p> <p>Kalba su suaugusiuoju ir bendraamžiais, samprotauja, klausosi, domisi, ką dar galima būtų tyrinėti. Ieško informacijos knygoje, enciklopedijose, domisi, prašo papasakoti, užduoda klausimus, skatinančius tyrinėjimą (kodėl vienas daiktas plaukia, o kitas skęsta), paprašytas paaiškina. Žiūrinėja paveikslus, nuotraukas, pavadinimus po jais. Klausosi trumpų informacinių tekstų, aiškinasi, kur ir kaip gyvena žmonės, augalai, gyvūnai, kaip prisitaiko prie gamtos sąlygų. Eksperimentuoja, sodina, prižiūri, stebi augalo augimą. Lauke kasa, kapsto, tyrinėja tai, kas yra ant žemės, po žeme. Rūpinasi gyvūnais (pašeria, žaidžia, glosto). Pastebi įvairius pėdsakus gamtoje, pasako kieno jie: ratų, šuns, žmogaus ir kt. Mėgdžioja girdimus artimiausioje aplinkoje garsus.</p> <p>Atlieka nesudėtingus bandymus (pvz., stebi, kaip tirpsta ledas, dega žvakė, plaukia ar skęsta įvairūs daiktai, magnetas traukia metalinius daiktus). Stebėjimų rezultatus ženklina ant įvairių priemonių:</p>

			savo ir draugi ūgį ant ūgio matuoklės, augalo aukštį ant popieriaus juostelės, vandens kiekį – lipduku ar markeriu ant indo šono. Eksperimentuoja ir stebi savo veiksmų rezultatus: prideda, pamatuoja ir kt. Ketinimui, sumanymui įgyvendinti spaudžia mygtukus, rankenas, atkabina kabliukus, bando segioti sagas, ką nors išvynioti ir suvynioti, išpakuoti. Kuria nesudėtingas lenteles, diagramas.
		7 žingsnis	Dalyvauja įvairiose programose, projektuose, žygiuose, akcijose, edukaciniuose užsiėmimuose, konkursuose ir kt. (prevenciniuose, ekologiniuose, socialiniuose ir kt.). Eksperimentuoja, liečia, stebi fotografijas, tyrinėja enciklopedijas, žiūri videoįrašus, klauso pasakojimų, informacinių tekstų, dalyvauja, diskutuoja, aptaria, klausinėja, kritiškai vertina, daro išvadas, pavadina, apibūdina ir kt. būdais pažįsta aplinkinį pasaulį (save ir kitus žmones, jų gyvenimo būdą, panašumus, skirtumus, išvaizdą, jausmus, mintis, darbus ir kūrybą, gyvenimo būdą, daiktus, gamtą, augalus, gyvūnus ir kt.). Tyrinėjimams pasitelkia įrankius ir kitas priemones: naudojami žiūronais, mikroskopu, magnetais, spyruoklėmis, veidrodžiais, keltuvais, didinamaisiais stiklais, kompiuteriu, fotoaparatu ir pan. Tyrinėjimų, eksperimentų rezultatus vaizduoja piešiniuose, diagramose, schemose. Iš buitinių atliekų gamina įvairius papuošimus, dekoracijas, žaislus ir kt. Susidūręs su problema, bando spręsti ją pats, pritaiko įvairius sprendimo būdus. Tęsia savo veiklą, žaidimą, ieško sprendimo, kol pasiekia tikslą. Tyrinėja savo ir kitų elgesį, atlieka kai kuriuos įpareigojimus, nurodymus, nusako priežasties ir pasekmės ryšį. Kuria, aptaria grupės elgesio taisykles, jų laikosi.
16.	Problemų sprendimas	1 žingsnis	Atlieka įvairius veiksmus, juos keičia – stato, įdeda/išima, įpila/išpila, sulenkia/atlenkia, atidaro/uždaro, stumia/traukia, nusiauna/apsiauna, nusirengia/apsirengia ir kt. – kol pasiekia norimą rezultatą. Vaikas bando užlįsti į tarpą tarp spintelės ir sienos, spraudžiasi, daug kartų bando, tada pradeda rėkti. Reiškia mintis, norus, prašo pagalbos mimika (linksmas, liūdnas), garsais (verkimu, plojimu, juoku), gestais (norimo žaislo atėmimu, kito stūmimu).
		2 žingsnis	Ką nors veikiant atpažįsta kilusius sunkumus, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi kitus vaikus, jų veiksmus panašiose situacijose, išbando, pritaiko pats. Atsuka/užsuka buteliuko kamštelį, dėlioja korteles į skirtą dėžutę ir kt., bando daug kartų. Nepavykus meta veiklą, laukia pagalbos, pavykus apsidžiaugia. Reiškia mintis, norus, prašo pagalbos mimika (linksmas, liūdnas, piktas), įvairaus intensyvumo garsais (verkimu, riksmu, plojimu, juoku), gestais (norimo žaislo atėmimu, kito stūmimu, spyrimu), kalba. Kalboje vartoja įvardžius „aš“, „mano“.
		3 žingsnis	Daro viską pats. Atstumia suaugusiojo pagalbą. Kalboje vartoja pasakymus „aš pats“, „moku pats“. Stebi, tyrinėja, mėgdžioja kito vaiko, suaugusiojo veiksmus, judesius, keičia veikimo būdus, kol išsprendžia nedideles problemas. Nepavykus meta veiklą, laukia pagalbos.
		4 žingsnis	Atpažinęs sudėtingą veiklą, kliūtį, problemą, veikia, išbando jau taikytus ir naujai sugalvotus veikimo

			<p>būdus. Įvardina, ką gali padaryti pats. Iš suaugusiojo mimikos supranta, ar pavyko įveikti sunkumus. Geba rinktis vieną iš dviejų.</p> <p>Paprašytas dalijasi maistu, žaislais, pasisveikina, palaukia eilės, atlieka nesudėtingus pavedimus. Žaisdamas, veikdamas vienas su kitu, bendraudamas su įvairiais žmonėmis padeda kitam, bando paguosti draugą, apkabinti, pamyluoti.</p>
		5 žingsnis	<p>Pasakoja, ką moka padaryti, kas nesiseka, kokia nuotaika. Susidūręs su problema, bando spręsti ją pats, pritaiko įvairius sprendimo būdus, mokosi iš klaidų. Pats ieško sunkumą, kliūčių, aktyviai jas įveikinėja (nuo laiptų nušoka, dėlioja dėliones, konstruoja, stato kuo aukštesnius, sudėtingesnius statinius, užsitraukia užtrauktuką, mėgina rišti batų raištelius ir kt.). Problemas sprendžia priimtinais būdais: derasi, kalba, prašo, aiškinasi, tariasi, prašo pritarimo, gina savo nuomonę, samprotauja, ką galima daryti kitaip.</p>
		6 žingsnis	<p>Atpažįsta sudėtingą veiklą, sunkumus, problemas, kliūtis, supranta, kodėl jos kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimo būdų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, tardamasis, derindamas veiksmus, bendradarbiaudamas, siūlydamas ir prašydamas pagalbos. Žino kurią problemą gali įveikti pats ar su bendraamžių pagalba, o kada kreiptis pagalbos į suaugusįjį.</p> <p>Pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes. Numatydamas pasekmes, į žaidimą nenori priimti vaiko, kuris dažnai sugriauna kitų statinius arba elgiasi ne pagal žaidimo taisykles. Žino ir pasako kelis būdus, kaip galima elgtis, kai niekas su tavimi nedraugauja.</p> <p>Imituoja suaugusiųjų veiklą, kuria žaidybines situacijas, improvizuoja, klausosi sekamų pasakų, kuriose veikėjai įveikia kliūtis.</p>
		7 žingsnis	<p>Veikia, žaidžia nebijodamas rizikuoti, keisti, daryti savaip, kurdamas kliūtis, susigalvodamas sunkumus, kuriuos turi įveikti. Drąsiai imasi naujos, nepažįstamos veiklos, rodo iniciatyvą. Svarsto apie tinkamo ir netinkamo elgesio pasekmes, tariasi su kitais, ieško išeičių.</p> <p>Stebėdamas suaugusiuosius, kitus vaikus, jų veiksmus, išbando naujus veikimo bei elgesio būdus įveikti problemoms, juos perima, kūrybiškai pritaiko. Žaisdamas su draugais atkreipia dėmesį į kitų jausmus, paaiškina poelgius, ima rūpintis jais, suteikia pagalbą.</p>
17.	Kūrybiš- kumas	1 žingsnis	<p>Keverzoja pirštu, teptuku. Brūkšniuoja, piešia linijas flomasteriu, pieštuku, kreidelėmis. Atspauduoja. Dėlioja kaladėles.</p>
		2 žingsnis	<p>Brauko teptuku linijas, štampuoja teptuku, pirštais, delnu. Gnaibo, minko plastiliną. Stato kaladėles. Klausosi muzikos, juda pagal ją. Stuksena barškučiais, šaukštais, kaladėlėmis.</p>
		3 žingsnis	<p>Bando kirpti žirkliėmis. Lipdo iš molio, plastilino. Plėšo, klijuoja popieriaus skiautes. Stato, konstruoja, dėlioja dėliones, kubelius vertikaliai, horizontaliai, viena ant kito, kombinuotai. Statinius pavadina. Žaisdamas mėgdžioja gyvūnus. Klausosi muzikos, atlieka įvairiausių judesius.</p>

			Bando dainuoti, groti vaikiškais muzikos instrumentais. Atkartoja rodomus judesius.
		4 žingsnis	Lipdo su įvairiai lipdymo medžiaga. Kerpa, plėšo, klijuoja popierių. Stato, konstruoja su kaladėlėmis, dėlioja dėlionės. Juda pagal muziką, atkartoja rodomus judesius.
		5 žingsnis	Piešia individualiai ir bendrai. Kerpa pagal kontūrą. Reiškia savo mintis meninės raiškos formomis. Pasakoja pagal paveikslėlį.
		6 žingsnis	Pasirinkę dažus, priemones, įrankius, daro sprendimus, išmėgina naujas idėjas, planuoja, eksperimentuoja. Maišo spalvas. Eksperimentuoja su įvairiomis lipdymo medžiagomis. Grožisi savo ir kitų kūryba, pasako savo sumanymą. Inscenizuoja žinomas pasakas, kuria istoriją, ar jos pabaigą. Vaidina su lėlėmis (pirštų, rankų, lėlės ant pagaliukų), su kaukėmis.
		7 žingsnis	Pasirenka dailės priemones, planuoja, eksperimentuoja. Išradingai naudoja dailės raiškos priemones. Piešiniuose naudoja raides, skaičius, rodykles. Kuria plėšyto popieriaus koliažą. Komentuoja savo kūrybą. Pastebi meno kūrinius. Judesiu perteikia savo pojūčius, kuria judesius pagal muziką. Vaidina, improvizuoja, pamėgdžioja, žaidžia kūno plastikos žaidimus (pantonimą).
18.	Mokėjimas mokytis	1 žingsnis	Pasirenka grupėje daiktus ar žaislus. Liečia, stebi daiktus ar objektus, tyrinėja, domisi jais.
		2 žingsnis	Stebi, tyrinėja gamtą, aplinką. Stato, dėlioja. Varto knygeles. Mėgdžioja paukščių, žvėrių balsus. Rodo surastų daiktų poras. Mauna žiedus ant stovelio. Parodo įvardytą daiktą paveikslėlyje.
		3 žingsnis	Grupuoja daiktus pagal spalvą, dydį, formą. Stato, konstruoja, dėlioja dėlionės. Žiūrėdamas savo šeimos nuotraukas rodo save, šeimos narius. Varto knygeles, komentuoja, atsakinėja į klausimus, pats klausinėja. Pažįsta, pavadina žmogaus, gyvūno, paukščio kūno dalis. Įvardija naminių gyvūnų, paukščių jauniklius. Tęsia žaidimą ar veiklą, kol pasiekia norimą tikslą. Ieško sprendimų, kaip išspręsti nedideles problemas.
		4 žingsnis	Žaidžia įvairiausių mokomuosius žaidimus. Seka suaugusiojo pavyzdžiu. Klausinėja apie kompiuterius, transporto priemones, patirtus įspūdžius išreiškia modeliuodami, konstruodami.
		5 žingsnis	Kelia klausimus apie neaiškius ir nežinomus dalykus, aiškinasi, klausinėja. Bando pats spręsti iškilusias problemas. Sukaupę patirtį, įspūdžius išreiškia kurdamas.
		6 žingsnis	Aktyviai dalyvauja pokalbyje, diskusijoje, klausia, atsako. Įdėmiai stebi, ieško informacijos. Pastebi panašumus ir skirtumus. Kopijuoja raides. Pastebi aplinkoje skaičius, bando skaičiuoti. Kreipiasi pagalbos ištikus nesėkmei. Seka suaugusiojo pavyzdžiu, mokosi, prašo, paaiškina. Pastebi, komentuoja padarinius. Domisi kalendorinių švenčių papročiais, tradicijomis.
		7 žingsnis	Reikiamos informacijos ieško enciklopedijose, žurnaluose, internete. Klausinėja apie žmones, suaugusiųjų gyvenimą. Tyrinėja aplinką ir daiktus, reiškinius, aiškinasi kas iš ko padaryta, kaip kas kinta.

VI. VAIKŲ UGDYMO(SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vaiko pasiekimų vertinimas – būtina kokybiško ugdymo(si) proceso dalis. Tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas.

Vertinimo tikslas – padėti auklėtojams ir kitiems ugdymo dalyviams tikslingai stebėti vaikų ugdymo(si) pasiekimus, pažangą, atpažinti jų ugdymo(si) poreikius, kuo kryptingiau pritaikant ikimokyklinio ugdymosi turinį vaikų grupei ir kiekvienam vaikui, garantuojant ugdymo(si) prieinamumą ir kokybę, užtikrinant tęstinumą bei dermę tarp ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų.

Šiaulių r. Voveriškių mokyklos vaikų **pasiekimų vertinimo principai**: planingumas, objektyvumas, visapusiškumas, informatyvumas, vaiko pažangos fiksavimas, jautrumas ir humaniškumas, pozityvumas, vaiko pasitikėjimo ugdymas.

Šiaulių r. Voveriškių mokykloje vertinimas vyksta pagal „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimo aprašą“. Pasiekimai vertinami **2 kartus per metus (spalį, balandį)**. Vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimas atliekamas pagal 18 ugdymo(si) sričių. Kiekvienoje srityje išskirta esminė nuostata ir esminis gebėjimas, kuriuos vaikas turėtų įgyti iki 6 metų. Kiekviena ugdymo(si) sritis vertinama atitinkamu žingsniu, **sudaroma pasiekimų diagrama**, kuri aptariama su tėvais ir leidžia individualizuoti ugdymą bei atkreipti dėmesį į vaiko ugdymo(si) gebėjimus bei sunkumus.

Vaikų pažanga, pasiekimai programos įgyvendinimo laikotarpiu yra vertinami nuolat juos stebint natūralioje kasdienėje ugdomojoje aplinkoje, pasirenkant vertinimo būdus, formas ir metodus.

METODAS	FORMA	DAŽNUMAS
Stebėjimas	Žaidimas	Stebėjimai atliekami kasdien
Savianalizė	Praktinis darbas	
Nuolatinė refleksija	Piešimas ir komentavimas	Vertinama nuolat, priklausomai nuo tikslo ir poreikių
Diskusijos	Anketos, klausimynai	
Pokalbis	(suaugusiųjų)	
Vaiko pasakojimas	Žodinė kūryba	2 kartus per metus (spalį, balandį)
Vaiko darbelių ir veiklos analizė	Rašytinės kalbos pavyzdžiai	
Projektai	Konstravimas	
Tyrimas	Filmuota medžiaga	
	Fotonuotraukos	

Vaikų darbai ir analizės segamos į atskirus aplankalus, skirtus kiekvienam ugdytiniui. Aplanke surinkta medžiaga leidžia pastebėti vaiko pasiekimus pagal ugdomas kompetencijas. Informacija apie vaiko pasiekimus gali būti kaupiama skaitmeninėje laikmenoje. Sukaupta medžiaga perduodama priešmokyklinio ugdymo pedagogui. Išvykstančiam iš mokyklos vaikui aplankas atiduodamas tėvams.

Ugdymo pasiekimų vertinimo vykdytojai ir dalyviai: auklėtoja ir kiti dirbantys pedagogai (logopedas), tėvai ir patys vaikai. Vertinimo rezultatai aptariami individualiai pokalbiuose su tėvais, su Mokyklos administracija, pedagogų tarybos posėdžiuose, metodinės grupės susirinkimuose, esant specialiesiems poreikiams, Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose.

Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo informacija padeda numatyti ugdomojo proceso spragas, parinkti tinkamiausias ugdymo(si) formas, metodus, priemones, užtikrinti ugdymo(si) nuoseklumą, individualizavimą, tęstinumą, tėvų informavimą apie vaiko ugdymo(si) rezultatus, grupės vaikų pasiekimų apibendrinimą, ugdymo prioritetų numatymą.

VII. SPECIALIŲJŲ UGDYMO(SI) POREIKIŲ VAIKŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS

Šiaulių r. Voveriškių mokykloje specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintys vaikai ugdomi pagal bendrąsias programas, jas pritaikant arba individualizuojant. Tais atvejais (pvz., esant intelekto sutrikimui), kai vaikas negali ugdytis pagal ikimokyklinio ugdymo programą, programa individualizuojama.

Pritaikyta ugdymo(si) programa specialiųjų ugdymosi poreikių vaikui padeda dalyvauti bendrame ugdymo procese drauge su bendraamžiais, siekiant individualių ugdymo(si) tikslų. Pritaikant programą svarbu atsižvelgti į ugdymo(si) sunkumus sąlygojančias priežastis: vaiko raidos ypatumus (negalė, sutrikimas, laikini sunkumai), intelekto lygį, ugdymo aplinką, ugdytinio potencines galimybes, kuriomis vaiko stiprybėmis ugdymo veikloje bus galima remtis.

Individualizuojant programą svarbu sukonkretinti, siaurinti jos turinį, daugiau laiko skirti svarbiausių gebėjimų ugdymui, atsižvelgti į praktinį žinių pritaikymą gyvenime, daugiau laiko skirti įgūdžių įgijimui.

Specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių vaikų ugdymo(si) pasiekimai vertinami naudojantis „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“, pasiekimų vertinimo rezultatai aptariami su tėvais.

VIII. LITERATŪRA IR INFORMACINIAI ŠALTINIAI

1. Adaškevičienė E. Mažųjų sporto abėcėlė. Kaunas, 1990.
2. Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programos įgyvendinimo rekomendacijos. Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas. Internetinė nuoroda: http://www.smm.lt/ugdymas/bendrasis/ugd_programos.htm.
3. Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Vilnius, 1998.
4. Birontienė Z., Budreikaitė A. Ikimokyklinio amžiaus vaikų olimpinio ugdymo programa. Utena, 2014.
5. Bylinė R., Leistrumienė S. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius, 2008.
6. Butkienė G., Kepalaitė A. Mokymasis ir asmenybės brendimas. Vilnius, 1996.
7. Etninės kultūros ugdymo metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams. Vilnius, 2011. Prieiga internetu: <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/ikimokyklinis/medziaga.php>.
8. Caughlin P. A. Į vaiką orientuotų grupių kūrimas. Vilnius, 1997.
9. Gyvenimo įgūdžių ugdymas. Ikimokyklinis amžius. Internetinė nuoroda: www.ntakd.lt/visuomene/files/ikimokyklinis_amzius.pdf.
10. Gražienė V., Rimkienė R. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius, 1993.
11. Hodgkin R., Newell P. Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo vadovas. United Nations Children's Fund, 2002. Internetinė prieiga: https://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/katedros/edukologijos/Vaiko_teisiu_konvencijos_igyvendinimo_vadovas.pdf.
12. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Vilnius, 2014.
13. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Vilnius, 2015. Internetinė nuoroda: http://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir1049/dir52/dir2/17_0.php.
14. Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK-627. (Lietuvos Respublikos švietimo ir ministro 2011 m. birželio 7 d. įsakymo Nr. V- 1009 redakcija).
15. Juodaitytė A. Socializacija ir ugdymas vaikystėje. Vilnius, 2002.
16. Katnienė A. Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje. Vilnius, 1998

17. Lekavičienė R., Vasiliauskienė Z. ir kt. *Psichologija šiandien*. Vadovėlis. Kaunas, 2007.
18. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius, 2006. Internetinė prieiga: <https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Visas.pdf>.
19. Monkevičienė O., Palačionienė L. *Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių ugdymo ir žalingų įpročių prevencijos programa*. Vilnius, 2003.
20. Monkevičienė O., Tarasovienė A. ir kt. *Ankstyvojo ugdymo vadovas*. Vilnius, 2001.
21. Monkevičienė O. *Vaiko asmenybės ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje*.
22. Piliuvienė A. ir kt. *Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvenamosios įgūdžių ugdymo programa*. Vilnius, 1997.
23. Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996 m. kovo 14 d. Nr. I-1234, Vilnius). Internetinė nuoroda: <http://teisynas.lt/istatymai/vaiko-teisiu-apsaugos-pagrindu-istatymas-i-1234>.
24. Šiaulių r. Voveriškių mokyklos nuostatai. Patvirtinti Šiaulių rajono savivaldybės tarybos. 2012 m. spalio 25 d. sprendimu Nr. T-266. Internetinė nuoroda: <http://www.voveriskiumokykla.lt/attachments/article/102/nuostatai.pdf>.
25. Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija. Lietuvos Respublikos seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. IX – 1569. Internetinė nuoroda: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=211767.
26. Verseckienė O., Marcinkas F. ir kt. *Etninis ugdymas pagal gaires. Po tėviškės dangumi*. Vilnius, 1995.
27. Žukauskienė R. *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai, 2007.
28. *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas*. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras, 2014. Vilnius.
29. *Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos*. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras, 2015. Vilnius.

SUDERINTA

Šiaulių r. Voveriškių mokyklos 2015 m. birželio 10 d.
mokyklos tarybos nutarimu
(protokolas Nr. 4)